

ОБЛІК КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ**Кравченко О.В.,**

*к.е.н, доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування
Сумський державний університет, м. Суми
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна
e.kravchenko@uabs.sumdu.edu.ua*

Овчарова Н.В.,

*к.е.н, ст. викл. кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування
Сумський державний університет, м. Суми
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна
n.ovcharova@uabs.sumdu.edu.ua*

Бага А.В.,

*студентка кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування
Сумський державний університет, м. Суми
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна
ab1999t@gmail.com*

Кравченко Д.О.,

*студент кафедри комп'ютерних наук
Сумський державний університет, м. Суми
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна
dimkarmk4444@gmail.com*

На даний час дуже важливими є питання, які пов'язані із провадженням інвестиційної діяльності в Україні. Особливого значення набуває інвестиційна діяльність, яка стосується здійснення капітальних інвестицій, створюючи надійний фундамент для стабільної, ефективно роботи та стрімкого розвитку кожного підприємства. Недостатність капітальних інвестицій може призвести до звуження можливостей, втрати доходу, збільшення виробничих витрат, збільшення кількості виробничого браку, втрати конкурентоспроможності та занепаду підприємства. Для ефективного управління капітальними інвестиціями підприємства важливе значення має система обліково-аналітичного забезпечення, заснована на достовірному визначенні їх вартості, механізми їх відображення в обліку та звітності, дієвій системі аналізу та внутрішнього контролю.

Дане дослідження присвячено розгляду теоретичних та методичних питань та проблем організації обліку капітальних інвестицій обліку, визначення напрямків в удосконалення.

У даній статті проаналізовано вітчизняні та міжнародні нормативно-правові акти з бухгалтерського обліку щодо визначення сутності та складу капітальних інвестицій. Розглянуто питання формування та розмежування витрат на капітальні інвестиції. Відображено класифікацію капітальних інвестицій за різними ознаками, яка має важливе значення для формування належної організації обліку та контролю на підприємстві.

Джерелами створення капітальних вкладень є власні кошти підприємства, використання бюджетних коштів або позабюджетних фондів, інші джерела фінансування. Головними джерелами фінансування капітальних інвестицій на сьогодні є власні кошти підприємств. Узагальнено підходи щодо відображення капітальних витрат, які пов'язані зі створенням чи придбанням необоротних активів, а також які включаються до первісної вартості таких об'єктів, на рахунках обліку. Запропоновано впорядкувати облік через введення додаткових субрахунків, які задовольнятимуть різні інформаційні потреби щодо аналізу і контролю капітальних інвестицій на підприємстві. Для виокремлення складових капітальних інвестицій надано характеристику нових субрахунків до рахунку 15 «Капітальні інвестиції». Наведено основні елементи, що потребують розкриття в наказі про облікову політику підприємства щодо капітальних інвестицій.

Ключові слова: капітальні інвестиції, облік, витрати, класифікація, первісна вартість, необоротні матеріальні активи.

DOI: 10.21272/1817-9215.2021.1-12

ВСТУП

В системі забезпечення ефективного функціонування кожного підприємства капітальні інвестиції відіграють важливу роль. Ефективне використання капітальних вкладень підвищує конкурентоспроможність підприємства, забезпечує збільшення

виробництва та зменшення її витрат. Також вони є найбільш актуальною проблемою і для економіки України. За даними Держкомстату в 2019 р. обсяг капітальних інвестицій становив 623978935 тис. грн. З них: 67,5% - придбання та створення нових активів; 18,1% - поліпшення, вдосконалення, реконструкцію, 10,3% - модернізацію; капітальний ремонт; 4,2% - придбання активів, які були у використанні. Головними джерелами фінансування капітальних інвестицій є власні кошти підприємств і організацій - 65,4% та кредити банків і позики - 10,8%, кошти місцевих та державних бюджетів - 14% [1]. Саме тому є необхідним дослідити можливості щодо забезпечення потреб управління капітальними інвестиціями.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням проблем організації обліку капітальних інвестицій займалися багато вчених-економістів С. Ф. Голов, Ф. Ф. Бутинець, Н.М. Ткаченко, Т.П. Остапчук, Б.Ф. Усач та ін. Проте, існує цілий спектр невирішених питань, що вимагають подальшого вивчення. До них відносяться як теоретичні, так і практичні аспекти вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення процесів формування капітальних інвестицій.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Важливою умовою діяльності кожного підприємства є наявність основних засобів, що вимагає постійного здійснення витрат на капітальні інвестиції. Це дозволяє придбати нове обладнання на підприємство або відремонтувати чи вдосконалити вже існуюче. Інвестиційна діяльність має виключне значення оскільки створює основи для стабільного та конкурентоспроможного функціонування підприємства у своїй галузі. Отже, підприємства, здійснюючи значні капіталовкладення в довгострокові активи, потребують належної системи управління на всіх етапах: від прийняття рішення щодо здійснення до впровадження. Така система потребує належного обліково-аналітичного забезпечення із застосуванням прозорого механізму відображення їх в обліку, побудови дієвої системи аналізу та внутрішнього контролю.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вирішення наведених завдань здійснено за допомогою загальнонаукових прийомів і методів дослідження: аналізу і синтезу, індукції і дедукції – для деталізації об'єкта і предмета дослідження; комплексного і системного підходу – для дослідження ознак капітальних інвестицій; наукової абстракції – для встановлення підходів до трактування поняття капітальних інвестицій; логічного аналізу – для формулювання висновків. Інформаційною базою дослідження є чинні законодавчі та нормативно-правові акти України, наукові дослідження вітчизняних і іноземних учених, що стосуються проблем обліку капітальних інвестицій, інформаційні ресурси мережі Internet.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сьогодні у різних джерелах відсутнє чітке визначення сутності та складу як інвестицій, так і капітальних інвестицій. Така ситуація негативно впливає на процеси обліково-інформаційного забезпечення управління інвестиційними процесами, спричиняє неузгодженість сутнісної ідентифікації цієї категорії.

Термін «інвестиції» може посилатися на будь-який механізм, що використовується для створення майбутніх доходів. Інвестиція - це актив або елемент, придбаний з метою отримання доходу або подорожчання. В економічному сенсі інвестиція - це придбання товарів, які сьогодні не споживаються, але використовуються в майбутньому для створення багатства. У сфері фінансів інвестиція - це грошовий актив, придбаний з думкою, що він забезпечить дохід у майбутньому або пізніше буде проданий за більш високою ціною за прибуток. Це стосується придбання облігацій, акцій або нерухомого майна. Інвестиція може включати подовження кредиту або

кредитної лінії, що дає право на погашення з відсотками, або може бути пов'язане з придбанням частки власності в бізнесі, з надією, що бізнес стане прибутковим. Інвестування може також включати придбання конкретного активу з наміром перепродати його пізніше за більш високу ціну.

На нормативному рівні поняття «капітальні інвестиції» закріплено в різних законодавчих актах та по-різному. Так, ЗУ «Про інвестиційну діяльність» наводить таке визначення капітальними вкладеннями є інвестиції, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік [2]. В ПКУ «капітальні інвестиції» – це господарські операції, які передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм ПКУ [3].

П(С)БО 7 містить визначення «капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи», як витрат на будівництво, реконструкцію, модернізацію (інші поліпшення, що збільшують первісну (переоцінену) вартість), виготовлення, придбання об'єктів матеріальних необоротних активів (у тому числі необоротних матеріальних активів, призначених для заміни діючих, і устаткування для монтажу), що здійснюються підприємством [4].

У міжнародних стандартах обліку визначення «капітальних інвестицій» не наведено. МСБО 7 розкриває поняття «інвестиційної діяльності» як придбання і продаж довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів [5]. В інших стандартах регламентовано порядок розкриття інформації в обліку та звітності операцій, пов'язаних із об'єктами капітального інвестування: інвестиційною нерухомістю, капітальним будівництвом, основними засобами, нематеріальними активами, біологічними та кваліфікаційними активами.

Капітальні інвестиції - це витрати, які несе підприємство в зв'язку з придбанням основних фондів або основних засобів. Такі витрати, спрямовані на те, щоб матеріальні основні засоби зберігали свій попередньо оцінений рівень ефективності, та відображаються як поточні. Подальші витрати на матеріальні основні засоби повинні відображатися як капітальні за таких обставин:

- якщо це забезпечує підвищення економічних вигод активу, що перевищує раніше оцінену норму ефективності;
- якщо компонент активу, який розглядається окремо для цілей амортизації та амортизується протягом строку його корисності, замінюється або відновлюється;
- якщо це стосується серйозної перевірки або капітального ремонту активу, що відновлює економічні вигоди для активу, які були спожиті і які вже були відображені через нарахування амортизації;
- якщо вони значно подовжують термін корисної експлуатації понад ті, що надаються ремонтом і технічним обслуговуванням [6].

Наприклад до таких витрат можна віднести:

- велика реконструкція будівлі, яка призведе до збільшення її первісної вартості;
- заміна старого залізничного шляху вздовж цілого маршруту;
- основне вдосконалення комп'ютерної системи для розширення її використання за межами початкового терміну експлуатації.

В інших випадках придбання основного засобу може вимагати, щоб підприємство здійснювало додаткові витрати для закупівлі.

Такі витрати включатимуть заробітну плату та витрати, які виникають безпосередньо від будівництва та придбання конкретного основного майна. Адміністративні та інші загальні накладні витрати повинні бути виключені. Витрати працівників, не пов'язані з конкретним активом, не капіталізуються. Тільки ті витрати, які безпосередньо пов'язані з приведенням активу в робочий стан для його призначення, відображають як капітальні [7]. Витрати, понесені на ранніх стадіях проекту на придбання або створення капітального активу, відображають лише як капітальні інвестиції, якщо на момент їх понесення є чітко визначений проект; витрати

можна ідентифікувати; існує впевненість, що проєкт буде завершений і призведе до отримання активу, який в подальшому буде введено в експлуатацію.

Слід також додати, що до капітальних інвестицій як до інвестиції застосовують загальні критерії визнання активів, а якщо їх визнають витратами то - це зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) [8].

Для належної організації обліку та контролю за здійсненням капітальних інвестицій важливо науково обґрунтувати їх класифікацію. Капітальні інвестиції групуються за репродуктивною і технологічною структурами, за призначенням, за галузями національної економіки, відповідно до методів виконаної роботи, ступеня готовності, джерел.

Згідно з репродуктивною структурою, капітальні інвестиції спрямовані на:

- нове будівництво;
- розширення;
- реконструкцію, технічне переозброєння та забезпечення потужностей існуючих підприємств.

Згідно з технологічною структурою, капітальні вкладення поділяються на:

- витрати на будівельно-монтажні роботи, витрати на придбання всіх видів обладнання;

- інструменти та інвентар;
- інші капітальні роботи та витрати.

За способом виконання робіт, капітальні інвестиції поділяються на:

- господарські;
- підрядні.

За напрямом використання капітальні вкладення класифікуються на:

- виробничі
- невиробничі

За джерелами фінансування розрізняють капітальні вкладення:

- централізовані;
- децентралізовані.

Джерелами створення капітальних вкладень слід вважати власні кошти підприємства, використання бюджетних коштів або позабюджетних фондів та інші джерела фінансування.

Інвестиції відображаються в одному балансі з основною діяльністю підприємства, але з обов'язковим розподілом витрат, пов'язаних з виробництвом і реалізацією продукції, що є метою даної організації, та капітальних витрат.

Для обліку капітальних інвестицій призначено рахунок 15 «Капітальні інвестиції», де накопичуються всі витрати підприємства, які пов'язані зі створенням чи придбанням необоротних активів, а також які включаються до первісної вартості цих об'єктів. Об'єктами капітальних вкладень згідно з планом рахунків є капітальне будівництво, основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи, довгострокові біологічні активи [9].

Накопичена за даними аналітичного обліку первісна вартість об'єкта списується в дебет відповідного рахунка з кредиту рахунка 15 «Капітальні інвестиції» обліку необоротних матеріальних і нематеріальних активів. Приводом для списання з кредиту рахунка 15 первісної вартості об'єкта є акт приймання-передачі, який за наказом керівника підприємства складається комісією, також акт повинен затверджуватись керівником [10].

До первісної вартості необоротних активів, які були придбані в сторонніх організаціях, а також створені власними силами підприємства для господарської діяльності, включають:

- суми, які були сплачені постачальникам;
- кошти, які сплачуються підрядникам за монтаж устаткування;

- збори, платежі, сплачені державі у зв'язку з придбанням права на користування об'єктом;
- непрямі податки, які не відшкодовуються підприємству, та сплачуються у зв'язку з придбанням матеріальних та нематеріальних необоротних активів;
- витрати на страхування непередбачуваних ситуацій, які пов'язані з транспортуванням об'єкта;
- витрати на монтажні роботи, пов'язані з об'єктом;
- інші витрати, які відносяться до необоротного активу, щоб довести його до стану в якому він придатний для використання у запланованих цілях [11].

Рахунок 15 має такі аналітичні субрахунки[12]:

- 151 «Капітальне будівництво»;
- 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»;
- 153 «Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів»;
- 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів»;
- 155 «Придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів» активи».

Проте, обороти по даному рахунку не дозволяють визначити ефективність необоротних активів, які реалізовані до повного нарахування амортизації. Тому необхідне відкриття нових субрахунків до рахунку 15 «Капітальні інвестиції» відповідно до структури відтворення основних засобів і способів організації інвестиційного циклу. Пропонуємо впорядкувати облік через введення додаткових субрахунків, які задовольнятимуть різні інформаційні потреби щодо аналізу і контролю капітальних інвестицій на підприємстві. Для виокремлення складових капітальних інвестицій пропонуємо ввести нові субрахунки до рахунку 15 (табл.1).

Таблиця 1 – Характеристика субрахунків до рахунку 15 «Капітальні інвестиції»

Субрахунок	Характеристика
1511 «Капітальне будівництво»	для обліку всіх витрат, які були понесені при будівництві;
1521 «Придбання основних засобів»	для обліку основних засобів які закупаються в сторонніх організаціях;
1522 «Виготовлення основних засобів»	для обліку об'єктів, які були виготовлені власними силами;
1523 «Модернізація основних засобів»	для обліку витрат, які були понесені на поліпшення даного об'єкта;
1531 «Придбання необоротних матеріальних активів»	для обліку матеріальних активів, які закупаються в сторонніх організаціях;
1532 «Виготовлення необоротних матеріальних активів»	для обліку матеріальних активів, які були виготовлені власними силами;
1541 «Придбання нематеріальних активів»	для обліку нематеріальних активів, які були закуплені в сторонніх організаціях;
1542 «Виготовлення нематеріальних активів»	для обліку нематеріальні активи, які були створені власними силами;
1551 «Придбання довгострокових біологічних активів»	для обліку активу, який був придбаний за допомогою сторонньої організації;
1552 «Виготовлення довгострокових біологічних активів»	для обліку витрат, які пов'язані з вирощуванням довгострокових біологічних активів (тварини, рослини), або створенням власними силами;

Такий розподіл дозволить розмежовувати характер надходження необоротного активу на підприємство, накопичуючи інформацію для управлінських потреб.

Також існують й інші проблемні питання в частині обліку та контролю капітальних інвестицій, вирішити які можна через розкриття інформації в Наказі про облікову політику підприємства: визначення об'єктів обліку; визначення класифікації; визнання та оцінка; документальне оформлення операцій; порядок проведення інвентаризації; організація контролю; відображення інформації у фінансовій звітності. Це дозволить сформулювати достовірну, повну та якісну інформацію для управління капітальними інвестиціями на підприємстві.

ВИСНОВКИ

Капітальні інвестиції є важливим інструментом для здійснення підприємствами інвестиційної політики задля вдосконалення своїх виробничих потужностей, зменшення собівартості продукції, підвищення рівня рентабельності діяльності, збільшення конкурентоспроможності. Поняття «капітальні інвестиції» є багатоаспектним і потребує детального вивчення на загальнонауковому та прикладному рівнях, оскільки безпосередньо впливає на організацію обліку цього об'єкта. Важливим для обліку та контролю за здійсненням капітальних інвестицій є їх науково обґрунтована класифікація. Існуючі проблеми не дають можливості ефективного обліку вкладень на підприємстві, тому запропоновані варіанти вирішення деяких з них сприятимуть підвищенню ефективності управлінського аспекту капітальних інвестицій.

SUMMARY

Kravchenko O., Baha A. Accounting for capital investments and its improvement

At present, issues related to investment activities in Ukraine are very important. Of particular importance is the investment activity related to capital investment, creating a solid foundation for stable, efficient operation and rapid development of each enterprise. Insufficient capital investment can lead to limited opportunities, loss of income, increased production costs, increased production shortages, loss of competitiveness and decline of the enterprise. For effective management of capital investments of the enterprise the system of accounting and analytical support based on reliable definition of their cost, the mechanism of their reflection in the account and the reporting, effective system of the analysis and internal control is important.

This study is devoted to the consideration of theoretical and methodological issues and problems of organization of accounting of capital investment accounting, identification of areas for improvement.

This article analyzes domestic and international regulations on accounting to determine the nature and composition of capital investments. The issue of formation and differentiation of capital investment costs is considered. The classification of capital investments on various grounds is reflected, which is important for the formation of a proper organization of accounting and control in the enterprise.

Sources of capital investment are the company's own funds, the use of budget funds or extrabudgetary funds, other sources of funding. The main sources of financing capital investments today are the own funds of enterprises. Generalized approaches to reflect capital expenditures that are associated with the creation or acquisition of non-current assets, as well as those that are included in the initial cost of such objects, in the accounts. It is proposed to streamline accounting through the introduction of additional sub-accounts that will meet the various information needs for analysis and control of capital investments in the enterprise. To separate the components of capital investments, the characteristics of the new sub-accounts to account 15 "Capital investments" are given. The main elements that need to be disclosed in the order on the company's accounting policy for capital investment are presented.

Keywords: capital investments, accounting, expenses, classification, initial cost, non-current tangible assets.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1.Обсяг капітальних інвестицій за видами активів за окремими напрямками 2019. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність»: [від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ (прийнятий Верховною Радою України) (ред. від 11.08.2013)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
3. Податковий кодекс України: затверджено Наказом Президента України від 02.12.10 р. № 2755-VI. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. П(С)БО 7 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00/conv#Text>.
5. Міжнародні стандарти фінансової звітності. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti>.
6. Economic investment financial definition of Economic investment URL : <https://financial-dictionary.thefreedictionary.com/Economic+investment>.
7. Подмешальська Ю.В., Мельник С.В. Аналіз сутності категорії «капітальні інвестиції» з метою організації обліку на підприємстві, 2015. URL : http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_14/124.pdf.
8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, 501. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.
9. Ярмолюк О. Ф., Дмитренко О. М. Особливості ідентифікації капітальних інвестицій в бухгалтерському обліку. 2020. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2020/60.pdf.
10. Н.В. СЕРГЕСВА. Удосконалення підходів до визнання та обліку капітальних інвестицій. 2020. URL: http://eaprk.org.ua/sites/default/files/eaprk/2020/01/ekonomikaaprk_2020_01_p_65_74.pdf.
11. Синтетичний та аналітичний облік капітальних інвестицій. URL: <http://yaremchukoleksandra.blogspot.com/2017/04/52.html>.
12. Таталі З.С. Основні напрями удосконалення обліку капітальних інвестицій. URL: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/1407/>.

REFERENCES:

1. Volume of capital investments by types of assets in certain areas (2019). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Law of Ukraine "On Investment Activity": [dated 18.09.1991 № 1560-XII (adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine) (ed. Dated 11.08.2013)]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
3. Tax Code of Ukraine: approved by the Order of the President of Ukraine dated 02.12.10 № 2755-VI. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. P (S) BO 7 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00/conv#Text>.
5. International Financial Reporting Standards. Official site of the Ministry of Finance of Ukraine. Retrieved from <https://mof.gov.ua/en/mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti..>
6. Economic investment financial definition of Economic investment. Retrieved from <https://financial-dictionary.thefreedictionary.com/Economic+investment>.
7. Podmeshalska Yu.V., Melnyk S.V. (2015). Analysis of the essence of the category "capital investments" for the purpose of organization of accounting at the enterprise. Retrieved from <http://www.ep./>.
8. Instructions on the application of the Chart of Accounts for accounting of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.
9. Yarmolyuk O.F., Dmitrenko O.F. (2020). Peculiarities of identification of capital investments in accounting. Retrieved from http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2020/60.pdf.
10. Sergeeva H.B. (2020). Improving approaches to the recognition and accounting of capital investments. Retrieved from http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2020/01/ekonomikaapk_2020_01_p_65_74.pdf.
11. Synthetic and analytical accounting of capital investments. Retrieved from <http://yaremchukoleksandra.blogspot.com/2017/04/52.html>.
12. Tatali Z. Main directions of improvement of capital investment accounting. Retrieved from <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/1407/>.